

θος και ήθικόν - χρέος και δικαίωμα - Γνωσις, Πίστις, Έπιστήμη - Πνεῦμα, Παιδεία, Οικονομία, όπου αί άνωτέρω έννοιαι έξετάζονται ως «λογικαί έννοιαι», επιχειρείται ή σύνθεσις και άνάλυσις τών νοημάτων και τών γνωρισμάτων αυτών και διακρίνονται ό είσδυτικός έπιστημονικός στοχασμός του σ.

Είς τό στ' Κεφάλαιον «Αιτήματα τής έποχής μας» τηρείται διάγραμμα έκδιπλώσεως του θέματος. Τονίζεται ότι ό άνέστιος μεταφυσικώς άνθρωπος τής έποχής μας ζή είς μίαν περίοδον βαθείας ήθικής και πνευματικής κρίσεως, ως και έσωτερικής άλλοτριώσεως και ζητεί πυξίδα ζωής δια νά έξέλθη από αυτήν.

Είς τό βιβλίον: «Χρόνος και ευθύνη - μαρτυρίες Ιστορίας» του Δημ. Παπαθανασοπούλου, τίγονται θέματα έθνικά, θρησκευτικά, φιλοσοφικά, Ιστορικά, κοινωνικά. Ό άναγνώστης εύρίσκει σκέψεις και ύλικόν άξιόλογο, ώστε και είς τήν περίπτωσιν, που τά θέματα του εΐναι γνωστά ευχαρίστως και με ένδιαφέρον «διεξέρχεται τό περιεχόμενο του πονήματος, τό όποϊον χαρακτηρίζεται δια τήν πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν, τήν όρθήν έπιλογήν, τήν πρέπουσαν τεκμηρίωσιν και τήν καλαίσθητον έκδοσιν. Η γλώσσα, τήν όποϊαν χρησιμοποιεΐ ό σ., ρέουσα άπλή καθαρεύουσα, βοηθεΐ είς τήν άκριβεστέραν κατανόησιν του περιεχομένου και καθιστά τήν άνάγνωσιν άντεον και ευχάριστον. Ουτως ή άνωτέρω έργασία του σ. κρίνεται έπωφελής, διότι συμβάλλει είς τήν γνώσιν, διατήρησιν και σεβασμόν προς τάς ήθικάς και πνευματικάς άξίας του έλληνοχριστιανικού πολιτισμού.

A.N. Λόζας

Σπυρίδωνος Κ. Σίτου, Έστορία του Άρχαίου Έλληνικού Πολιτισμού. Έωάννινα 1983, σελ. 576.

Ό έγκριτος φιλόλογος καθηγητής τής Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Άκαδημίας Έωαννίνων Σπυρίδων Κ. Σίτος έξέδωκεν έσχάτως είς δευτέραν βελτιωμένην έκδοσιν τό υπό τόν άνωτέρω τίτλον όγκώδες έργον. Βασική του επιδίωξις εΐναι ή υπό τό πρΐσμα τών νεωτέρων δεδομένων τής έπιστημονικής έρεύνης και τών συγχρόνων κοινωνικοπολιτικών έξελίξεων θεώρησις τών πολιτιστικών έπιτευγμάτων του άρχαίου ελληνικού κόσμου· άπώτερος όμως σκοπός του άποβαίνει ή άνταπόκρισις είς τό έπιτακτικόν αίτημα τής έποχής μας δια τήν άνεύρεσιν υπό του δοκιμαζομένου ανθρώπου τών καιρών μας έρεισμάτων και όδηγητικών κατευθύνσεων δια τήν ψυχικήν του άνασυγκρότησιν και τήν έπανατοποθέτησιν τών ιδανικών του είς τά άκατάλυτα υπό του χρόνου βάθρα, τά όποϊα κατέθηκεν ή άρχαία ελληνική σκέψις, ή καλλιτεχνική δημιουργία και ή πολιτική πρῶξις.

Η υπό του συγγραφέως παρουσίασις τών πολιτιστικών επιδόσεων τών άρχαίων Έλλήνων γίνεται κατά Ιστορικάς περιόδους με τρόπον κριτικόν και άξιολογικόν περισσότερο και όλιγώτερον περιγραφικόν. Αί άπόψεις του στηρίζονται είς πηγάς και έξηκριβωμένας κατά τό δυνατόν μαρτυρίας, εξαίρονται δε ιδιαιτέρως τά βασικά έκάστης περιόδου γνωρίσματα και κυρίως όσα ήσκησαν σημαντικήν επί τήν πορείαν τής ανθρώπιότητος επίδρασιν. Δια τήν καλύτεραν μάλιστα κατανόησιν του άρχαίου ελληνικού πολιτισμού προτάσσεται ειδικόν κεφάλαιον αναφερόμενον είς τά θεωρητικά και

μεθοδολογικά τῆς Ἱστορίας προβλήματα. Τοιοῦτοτρόπως ἀναλύεται ἡ ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, δίδεται ἡ διαίρεσίς της, μνημονεύονται αἱ πηγαὶ καὶ ὑποτυπώνεται ἡ μεθοδολογία της, ἐκτίθενται οἱ ἐπηρεάζοντες τὴν ἱστορικὴν πορείαν τῶν λαῶν παράγοντες καὶ μὲ κριτικὸν πνεῦμα ἀναφέρονται αἱ σχετικαὶ μὲ αὐτὰς θεωρίαι, ἀντιμετωπίζεται τὸ πρόβλημα τῆς ἀξίας καὶ τῆς χρησιμότητος τῆς ἱστορικῆς γνώσεως καὶ συζητεῖται τὸ θέμα τῶν «ἱστορικῶν νόμων» καὶ τῶν ἀξιών τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀκολούθως διαγράφονται αἱ μεγάλαι περίοδοι τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος μὲ πρόταξιν τῶν συγκροτουμένων τὸν πολιτισμὸν στοιχείων. Εἰδικώτερον ἐκτίθενται μὲ πληρότητα καὶ σαφήνειαν τὰ κατὰ τὴν «ἐποχὴν τοῦ λίθου καὶ τοῦ χαλκοῦ», ὡς καὶ τὰ ἀφορώντα εἰς «τὸν Αἰγαῖον, τὸν Κυκλαδικὸν καὶ τὸν Μινωικὸν πολιτισμὸν» μὲ εὐρύτεραν ἀνάπτυξιν τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ «Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ» μὲ ἐπιτυχή τούτων ἀξιολόγησιν. Ἐπεταὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ «Ἀρχαϊκοῦ πολιτισμοῦ» εἰς ὄλας τὰς ἐκφάνσεις του μὲ κατακλεῖδα τὴν ἀναφορὰν εἰς τὰ ὀμηρικὰ ἔπη καὶ τὴν σημασίαν των διὰ τὸν ἑλληνικὸν καὶ τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν. Ἐκτενέστερον εἶναι τὸ ἀναφερόμενον εἰς «τὸν δεῦτερον ἑλληνικὸν ἀποικισμὸν καὶ τὰς συνεπείας του» κεφάλαιον μὲ ἐπαγωγὸν τὴν παρουσίαν τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, τῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Μεγάλην ἔκτασιν καταλαμβάνει τὸ κεφάλαιον «κλασσικοὶ χρόνοι» μὲ ἀναφορὰν εἰς τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον ἐν ἀρχῇ καὶ ἐκτενῇ περαιτέρω διαπραγματεύσιν τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ζωὴν κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα, εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦ 4ου αἰῶνος, εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς καλὰς τέχνας. Ἰδιαιτέρως ἐφελκῆται τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου ἢ προσέγγισις πρὸς τοὺς μεγάλους δημιουργοὺς τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν παρέχονται γραμματολογικὰ μόνον στοιχεῖα, ἀλλ' ἐπιχειρεῖται καὶ εὐστοχος ἀξιολόγησις τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν διαχρονικῶς.

Ἐν τέλει ἐξετάζεται ὁ «ἑλληνιστικὸς πολιτισμὸς» μὲ ἔξαρσιν τῶν κατὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ βίου, δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας, τὴν ἐπιστημονικὴν πρόοδον καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν. Σημαντικαὶ πληροφορίαι παρέχονται διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, πολλῆς δὲ προσοχῆς ἀξίαι εἶναι αἱ ἐπιλογικαὶ παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως διὰ τὰ ἰδιάζοντα γνωρίσματα καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου καὶ τῆς παιδείας.

Τὸ ἔργον, προῖον κόπου πολλοῦ καὶ ἐπιμελείας οὐ τῆς τυχούσης, ἐμπλουτίζει σημαντικὸς ἀριθμὸς χαρτῶν καὶ εἰκόνων, διὰ τῶν ὁποίων αἰσθητοποιοῦνται τὰ θεωρητικῶς ἐκτιθέμενα, ἢ μελέτη τοῦ κειμένου εὐχεραίνεται καὶ προάγεται ἡ καλαισθητικὴ ἀγωγή τοῦ ἀναγνώστου.

Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν τῆς δοκιμασίας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς διακηρύξεως τῆς ἀνάγκης ἐπιστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς διαυγεῖς πηγὰς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ κοινὴν ἀποδοχὴν ἀποτελεῖ σύστημα ἀρτίας παιδείας καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἡμερώσεως, ἡ παρουσία τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου ἀποκτᾷ ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ προσλαμβάνει ἔκτακτον ἐπικαιρότητα.